

3. Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні: Закон України від 10 грудня 1997 р. із змінами та доповн. // Оф. вісник України. – 1997. – № 52. – Ст. 23.
4. Цивільне право України : підручник / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – К. : Ін Юре, 2004. – С. 16.
5. Шершеневич Г. Ф. Учебник торгового права / Г. Ф. Шершеневич. – М. : [б. и.], 1949. – С. 317.
6. Труба В. І. Правове регулювання цінних паперів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / В. І. Труба. – К., 1999. – 20 с.
7. Лабач В. А. Система объектов гражданских прав: теория и практика / В. А. Лабач. – СПб : Юрид. центр Пресс, 2002. – С. 433.
8. Пенцов Д. А. Понятие «securiti» и правовое регулирование фондового рынка США / Д. А. Пенцов. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2003. – С. 224.
9. Брагинский М. И. Договорное право / М. М. Брагинский, В. В. Витрянский. – М. : Статут, 1998. – С. 27.
10. Сібільов М. М. Цивільно-правовий договір в механізмі правового регулювання в сфері приватного права / М. М. Сібільов // Проблеми законності. – Х., 2003. – Вип. 58. – С. 53.

Самчук-Колодяжная З. Особенности заключения договора купли-продажи ценных бумаг: теоретический аспект. В статье рассматриваются теоретические и практические проблемы заключения договоров купли-продажи особого вида имущественных прав – ценных бумаг, которые обеспечивают оборотоспособность такого имущества. Оборотоспособность ценных бумаг определена на законодательном уровне. Необходимо отметить, что степень оборотоспособности определяется как их видом, так и способом легитимизации собственника и его статусом. Приоритет надан профессиональным участникам фондового рынка и собственникам документарных ценных бумаг. Особый интерес вызывают биржевые сделки относительно бездокументарных ценных бумаг, а также законодательные ограничения свободы о купле-продаже, корпоративных ценных бумаг, учитывая контроль за выпуском и оборотом эмиссионных ценных бумаг. Наиболее дискуссионным в научной литературе является юридическая природа договора андеррайтинга, предметом которого выступают эмиссионные ценные бумаги, документарной и бездокументарной формы выпуска.

Ключевые слова: оборотоспособность, имущественные права, ценные бумаги, депозитарная система, купля-продажа, договор, РЭПО.

Samchuk-Kolodyazhna Z. The Peculiarities of Purchase-sale Contract of Securities: Theoretical Aspect. The article focuses on the theoretical and practical problems of contract of sale special type of property – securities that provide reversible ability of such property. The reversible ability securities has determined according to the legislation. It is necessary to mark that the level of reversible ability is determined by the kind and method of legitimation owner and his status. The priority is given to the professional participants of fund market and owners of documentary securities. A special interest is caused by the exchange transactions of relatively uncertificated securities, and legislative limitations of freedom of purchase-sale, corporate securities, taking into account control after producing and turn of emission securities. The legal nature of agreement of underwriting the subject of is emission securities documentary and uncertificated form of producing is the most debatable in scientific literature.

Key words: reversible ability, property rights, securities, depository system, purchase-sale, agreement.

УДК 347.75/.76:340.5

О. Старчук

Співвідношення комерційного найменування з іншими правовими категоріями

У статті висвітлено сутність комерційного найменування в умовах сьогодення. Проаналізовано питання співвідношення комерційного найменування з іншими правовими категоріями, такими як фірмове найменування, комерційне позначення, найменування юридичної особи. Обґрунтовано окремі пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства про комерційні найменування.

Ключові слова: комерційне найменування, фірмове найменування, комерційне позначення, найменування юридичної особи.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасній доктрині цивільного права проаналізувати поняття комерційного найменування та його правового механізму неможливо без узгодження термінології, яку використовують для позначення цього об'єкта права інтелектуальної власності.

Першочерговий розгляд понять і можливостей їх використання дасть змогу більш осмислено зрозуміти суть комерційного найменування.

І чинне законодавство, і цивілістична наука для позначення найменування учасника цивільного обороту застосовують різні юридичні терміни: «фірма», «фірмове найменування», «комерційне найменування», «комерційне позначення», «найменування юридичної особи» тощо.

Єдиний підхід до їхнього розуміння є особливо важливим і для здійснення комплексного дослідження інституту комерційного найменування, і для визначення чітких меж застосування кожного поняття.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Загальнотеоретичні аспекти співвідношення комерційного найменування з іншими правовими категоріями були предметом дослідження в працях С. А. Бобкова, Ю. Л. Бошицького, І. П. Грешникова, А. Г. Красовської, О. О. Козлової, А. В. Міндрул, Т. Сержантової, М. В. Паладія, Т. М. Шевелевої та ін.

Окрім цього, виконано дисертаційні дослідження А. О. Кодинця «Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг у цивільному праві України», Д. А. Белової «Правовая охрана фирменных наименований и коммерческих обозначений в Российской Федерации» тощо.

Незважаючи на всю важливість внеску вчених у вивчення проблеми співвідношення комерційного найменування з іншими правовими категоріями, не можна не звернути увагу на те, що результати дослідження в цій сфері є спірними й тому залишаються «відкритими» окремі аспекти їхнього співвідношення.

Формулювання мети та завдань статті. Мета статті – науково обґрунтований аналіз різних підходів науковців щодо визначення співвідношення комерційного найменування з іншими правовими категоріями та на цій основі вироблення пропозицій, спрямованих на вдосконалення правового регулювання цивільних правовідносин.

Для реалізації поставленої мети потрібно розв’язати такі завдання:

- охарактеризувати співвідношення понять «комерційне найменування» та «фірмове найменування»;
- визначити співвідношення комерційного найменування й комерційного позначення;
- розмежувати поняття «комерційне найменування» та «найменування юридичної особи»;
- дослідити, як співвідносяться між собою комерційне найменування з іншими засобами індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг, а саме: торговельною маркою й зазначенням походження товару;
- сформулювати висновки та пропозиції щодо внесення змін і доповнень до чинного цивільного законодавства з метою вдосконалення правового регулювання цивільних правовідносин.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У побуті термін «фірма» вживають у значенні суб’єкта господарювання, адже чуємо «товар цієї фірми є якісним» або «фірма добросовісно виконує свої зобов’язання».

Водночас Т. Сержантова зауважує, що непоодинокими є випадки вживання визначеного терміна «фірма» в професійній сфері [1, с. 10].

У законодавстві пострадянських держав поняття «фірма» замінює «фірмове найменування». Щодо українського законодавства, то термін «фірма» є застарілим, але водночас використовується категорія «фірмове найменування» як синонімічне поняттю «комерційне найменування», адже вживається в дужках після «комерційне».

Цивільний та Господарський кодекси України ввели нове для правової доктрини цивільного права поняття для позначення засобу індивідуалізації учасників господарської діяльності – «комерційне найменування» (Гл. 43 ЦК України, ст. 159 ГК України) [2; 3].

Однак його запровадження в законодавстві України викликало неоднозначні погляди науковців щодо співвідношення з поняттям «фірмове найменування».

Наукові погляди на співвідношення понять «комерційне найменування» й «фірмове найменування» розділилися на дві групи.

М. В. Паладій, Т. М. Шевелева зауважують, що ці поняття відмінні, оскільки відрізняються тим, що фірмове найменування можуть використовувати лише юридичні особи, тоді як учасниками комерційної діяльності можуть бути й приватні підприємці без статусу юридичної особи [4, с. 371; 5, с. 12].

Тому поняття «комерційне найменування» ширше, ніж «фірмове найменування», оскільки суб’єктами права на комерційне найменування можуть бути як юридичні особи, так і фізичні особи-підприємці.

Ми поділяємо позицію вищезазначених авторів і вважаємо, що поняття «комерційне найменування» й «фірмове найменування» потрібно співвідносити як загальне та одينية, адже поняття «комерційне найменування» є ширшим, оскільки індивідуалізує суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб, а «фірмове найменування» є засобом індивідуалізації учасників цивільного обороту – лише юридичних осіб.

Протилежну позицію займають А. О. Кодинець, Ю. Л. Бошицький, О. О. Козлова [6, с. 32; 7, с. 8; 8, с. 370], які вважають, що поняття «фірмове» й «комерційне» найменування є тотожними та вживають їх як синоніми.

Незважаючи на те, що в окремих нормах Цивільного (гл. 43) і Господарського кодексів України (ст. 159) самостійно вжито поняття «комерційне найменування», однак у ст. 90 ЦК України слово «фірмове» вживається в дужках після «комерційне», що є свідченням ототожнення законодавцем цих понять.

Водночас у нормах спеціального законодавства, зокрема Законах України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (ст. 6) [9], «Про захист від недобросовісної конкуренції» (ст. 4) [10], уживається поняття «фірмове найменування».

Отже, проаналізувавши норми законодавства, правову доктрину з цивільного права, одразу стає очевидним факт відсутності єдності в розумінні співвідношення понять «комерційне» й «фірмове» найменування.

Ми вважаємо, що для уникнення законодавчих колізій щодо рівнозначного розуміння понять «комерційне» та «фірмове» найменування потрібно уніфікувати їх у законодавстві й внести зміни до тих законів, які вживають термін «фірмове», замінивши його на «комерційне» найменування.

Для дослідження сутності комерційного найменування особливо важливо визначити співвідношення цього поняття із терміном «комерційне позначення», адже воно досить часто вживається у сфері засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту.

Поняття «комерційне позначення» закріплене в Конвенції про заснування BOIB (commercial designations). Комерційне позначення – це будь-який знак (словесний, графічний або комбінований), який використовується суб'єктом господарювання для позначення назви підприємства (магазину, ресторану, готелю тощо), транспортного засобу (наприклад корабля) чи відображає інші (ідеологічні) аспекти існування суб'єкта господарювання (девіз підприємства тощо) та який використовується для нанесення на вивіски, бланки, рекламу тощо.

С. А. Бобков зауважує, що такими позначеннями можуть бути як комерційні найменування, так і торговельні марки чи зазначення походження товару [11].

Прикладом комерційного позначення є вивіски на магазинах, готелях, ресторанах, слогани, які супроводжують рекламу, наприклад: гіпермаркет «Там-Там. Чотири сторони світу», «L'Oreal. Адже я цього варта!», «МТС. Доступний в усіх куточках світу» тощо.

Що стосується співвідношення комерційного найменування та комерційного позначення, то погляди науковців розділилися.

З одного боку, Д. А. Белова, А. О. Кодинець [12, с. 79–96; 6, с. 60–61], зауважують на тому, що комерційне позначення має бути визначене як певне позначення для ідентифікації підприємства як цілісного майнового комплексу або іншого майна суб'єкта господарювання, за допомогою якого здійснюється підприємницька діяльність, та повинно бути самостійним засобом індивідуалізації, який слугує для додаткового вирізнення суб'єкта господарювання за допомогою індивідуалізації його майна.

З іншого боку, Ю. Л. Бошицький, А. Г. Красовська, А. В. Міндрул [13, с. 33; 14, с. 470; 15, с. 181] розглядають комерційне позначення як полісемічне поняття, а тому можливе його застосування в широкому розумінні як збірного поняття всіх засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.

Ми поділяємо позицію вищезазначених авторів і розглядаємо комерційне позначення як збірне поняття, яке охоплює всі види позначень, що використовуються при здійсненні підприємницької діяльності.

У співвідношенні з комерційним найменуванням комерційне позначення потрібно вживати на прикладі зарубіжних країн як позначення цілісного майнового комплексу чи закладів, у яких здійснюється підприємницька діяльність суб'єкта господарювання.

Також для з'ясування сутності комерційного найменування варто розглянути питання співвідношення понять «комерційне найменування» та «найменування юридичної особи».

Основна проблема при здійсненні співвідношення цих понять полягає в тому, що вони часто ототожнюються, адже під комерційним найменуванням розуміють скорочене найменування.

Згідно з цивільним законодавством юридична особа повинна мати своє найменування, яке містить інформацію про її організаційно-правову форму. Найменування установи має містити інформацію про характер її діяльності, що повинно бути зазначено в її установчих документах і вноситися до єдиного державного реєстру (ч. ч. 1, 3 ст. 90 ЦК) [2].

Водночас, відповідно і до цивільного, і до господарського законодавства, передбачено, що суб'єкт господарювання може мати комерційне найменування чи використовувати лише найменування, під яким він зареєстрований (ч. 2 ст. 90 ЦК; ч. 1 ст. 159 ГК) [2; 3].

Отже, ні цивільне, ні господарське законодавство не визначає відмінність чи тотожність комерційного найменування та найменування юридичної особи, адже вони можуть як відрізнятися, так і збігатися одне з одним.

У сучасній правовій доктрині цивільного права трапляються лише поодинокі спроби розмежування цих понять. Так, І. П. Грешніков вважає, що при реєстрації суб'єктів господарювання їхні найменування стають комерційними [16, с. 98].

Ми погоджуємося, що поняття «комерційне найменування» та «найменування юридичної особи» не є синонімічними, але залишається не до кінця зрозумілим механізм перетворення найменування юридичної особи в комерційне найменування при здійсненні його реєстрації.

Зважаючи на викладене, ми вважаємо, що поняття «комерційне найменування» й «найменування юридичної особи» різні за своєю юридичною природою, однак можуть збігатися за змістом.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Проаналізувавши співвідношення комерційного найменування з іншими правовими категоріями, ми прийшли до таких висновків:

1. Поняття «комерційне» та «фірмове» найменування не є синонімічними, оскільки суб'єктами права на комерційне найменування можуть бути як юридичні особи, так і фізичні особи-підприємці, на відміну від фірмового найменування, за допомогою якого індивідуалізуються лише юридичні особи. Тому для усунення термінологічної плутанини потрібно слово «фірмове» замінити на «комерційне».

2. Комерційне позначення – це поняття, яке охоплює всі види позначень, що використовуються при здійсненні підприємницької діяльності, та індивідуалізує цілісний майновий комплекс, який використовує суб'єкт, а комерційне найменування слугує для розмежування учасників цивільного обороту.

3. Комерційне найменування й найменування юридичної особи не є тотожними поняттями, оскільки, по-перше, вони вживаються окремо, а не в дужках одне після другого; по-друге, правова охорона комерційного найменування не пов'язана з процедурою його реєстрації, а виникає з моменту першого використання, а найменування юридичної особи підлягає обов'язковій державній реєстрації та вноситься до єдиного державного реєстру підприємств, установ, організацій; по-третє, суб'єктами комерційного найменування є як юридичні особи, так і фізичні особи-підприємці, а найменування мають юридичні особи; по-четверте, комерційне найменування є об'єктом права інтелектуальної власності й у результаті його використання в суб'єкта виникають майнові права, які мають виключний характер, на відміну від найменування юридичної особи.

Джерела та література

1. Сержантова Т. Фірмові фірми в Україні / Т. Сержантова // Правовий тиждень. – 2006. – № 19. – С. 10.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV із змінами та доповн. // Відом. Верх. Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV із змінами та доповн. // Відом. Верх. Ради України. – 2003. – № 18, 19–20, 21–22. – Ст. 144.
4. Паладій М. В. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування / М. В. Паладій / Правова охорона комерційних позначень в Україні: проблеми теорії і практики : [збірник] / Ю. С. Шемшученко, Ю. Л. Бошицький ; Ін-т держави і права імені Корецького НАН України]. – К. : Юрид. думка, 2006. – С. 369–385.
5. Шевелева Т. М. Комерційне найменування – проблеми правової охорони в Україні / Т. М. Шевелева // Інтелектуальна власність. – № 7. – 2005. – С. 11–16.

6. Кодинець А. О. Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг у цивільному праві України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / А. О. Кодинець. – К., 2006. – 219 с.
7. Бошицький Ю. Л. Аспекти правової охорони комерційних найменувань в Україні / Ю. Л. Бошицький, О. О. Козлова // Інтелектуальна власність. – № 9. – 2005. – С. 8–12.
8. Козлова О. О. Деякі проблеми визначення комерційного (фірмового) найменування в Україні / О. О. Козлова // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. – 2004. – Вип. 26. – С. 370–375.
9. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3689–XII із змінами та доповн. // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 36.
10. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 7 червня 1996 р. № 236/96–ВР із змінами та доповн. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 36. – Ст. 164.
11. Бобков С. А. Коммерческое обозначение как объект исключительных прав / С. А. Бобков // Журн. рос. права. – 2004. – № 1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://forum.yurclub.ru/index.php?download=115>.
12. Белова Д. А. Правовая охрана фирменных наименований и коммерческих обозначений в Российской Федерации : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Д. А. Белова М., 2004. – 184 с.
13. Бошицький Ю. Л. Роль права в охороні комерційних позначень та інших об'єктів інтелектуальної власності / Ю. Л. Бошицький // Судова апеляція. – 2006. – № 4. – С. 32–38.
14. Красовська А. Г. Законодавчі основи прав на комерційні найменування в Україні. Реальність і перспектива / А. Г. Красовська // Правова охорона комерційних позначень в Україні: проблеми теорії і практики : [збірник] / Ю. С. Шемшученко, Ю. Л. Бошицький ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України]. – К. : Юрид. думка, 2006. – С. 460–483.
15. Міндрул А. В. Актуальні питання правової охорони комерційних позначень в Україні / А. В. Міндрул // Правова охорона комерційних позначень в Україні: проблеми теорії і практики : [збірник] / Ю. С. Шемшученко, Ю. Л. Бошицький ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України]. – К. : Юрид. думка, 2006. – С. 180–199.
16. Грешников И. П. Наименование организации со статусом юридического лица / И. П. Грешников // Правоведение. – 2003. – № 1. – С. 98.

Старчук О. Соотношение коммерческого наименования с другими правовыми категориями. И действующее законодательство, и цивилистическая наука для обозначения наименования участника гражданского оборота применяют различные юридические термины: «фирма», «фирменное наименование», «коммерческое наименование», «коммерческое обозначение», «наименование юридического лица» и т. п. В современной доктрине гражданского права исследование понятия коммерческого наименования и его правового механизма невозможно без согласования терминологии, используемой для обозначения этого объекта права интеллектуальной собственности. Статья посвящена освещению сущности коммерческого наименования в современных условиях. В статье проводится научно-обоснованный анализ различных подходов учёных к определению соотношения коммерческого наименования с другими правовыми категориями и на этой основе предложено авторское видение совершенствования правового регулирования гражданских правоотношений, а именно, анализируется соотношение коммерческого наименования с другими правовыми категориями, такими как фирменное наименование, коммерческое обозначение, наименование юридического лица.

Ключевые слова: коммерческое наименование, фирменное наименование, коммерческое обозначение, наименование юридического лица.

Starchuk O. Commercial Name's Correlation With other Legal Categories. As legislation so civil science in order to indicate the name of the civil cycle participant use various legal terms, «company», «company name», «trade name», «commercial designation», «name of the juridical person» and so on. According to the civil law modern doctrine the concept of investigation of commercial designation and its legal mechanism is impossible without coordinate the terminology that use for the designation of the intellectual property object. The article focuses on the nature of commercial name at present time. The scientific and well-grounded analysis of different scientists' approaches as for the definition correlation of the commercial name of with other legal categories is highlighted. On this basis the author suggests the perfection of civil legal relationships adjusting. The issue of commercial name's correlation of other legal categories such as commercial sign, title of a legal person is analyzed. Some suggestions for improving the current legislation on commercial signs are highlighted.

Key words: commercial name, trade name, commercial sign, title of a legal person.